

POSTANOWIENIE

Dnia 17 marca 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z wniosku I.J.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w W.
o wysokość emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 17 marca 2021 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 6 czerwca 2019 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od wnioskodawczynie na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziału w W. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

I. J. wniosła odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziału w W. z 29 września 2016 r., domagając się jej zmiany i obliczenia wysokości emerytury bez pomniejszenia jej podstawy o sumę kwot pobranych emerytur w kwocie 301.195,89 zł, wskazując, że wysokość tej emerytury należy obliczyć według stanu prawnego obowiązującego w dacie nabycia przez nią uprawnień do emerytury, tj. w 2012 r.

Wyrokiem z 28 czerwca 2017 r. Sąd Okręgowy w W. oddalił wniesione odwołanie.

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 6 czerwca 2019 r. oddalił apelację wnioskodawczynie od powyższego wyroku.

W sprawie ustalono, że I. J. 60 lat życia ukończyła 18 września 2011 r. Od 1 września 2005 r. pobierała wcześniejszą emeryturę. W dniu 2 września 2016 r. złożyła wniosek o emeryturę w związku z ukończeniem powszechnego wieku emerytalnego.

Sąd Apelacyjny przyjął, że do sytuacji prawnej wnioskodawczynie miał zastosowanie obowiązujący od 1 stycznia 2013 r. art. 25 ust. 1b ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 291; dalej ustawa emerytalna - dodany ustawą z dnia 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2012 r., poz. 637), zgodnie z którym jeżeli ubezpieczony pobrał emeryturę na podstawie przepisów art. 26b, 46, 50, 50a, 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych lub art. 88 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela - podstawę obliczenia emerytury, o której mowa w art. 24 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, ustaloną zgodnie z ust. 1, pomniejsza się o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur w wysokości przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki na ubezpieczenie zdrowotne. Sąd drugiej instancji za decydujące w tym zakresie uznał złożenie wniosku o wypłatę emerytury z tytułu osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego (2 września 2016 r.), a nie spełnienie się jego przesłanek ustawowych (18 września 2011 r.). Tym samym uznał, że organ rentowy w sposób prawidłowy pomniejszył podstawę obliczenia emerytury o kwotę pobranych emerytur.

Wnioskodawczynie wniosła skargę kasacyjną od powyższego wyroku, zarzucając naruszenie prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie art. 100 ustawy emerytalnej, polegające na przyjęciu, że stan prawny, który winien mieć zastosowanie do obliczania wysokości świadczenia przypada na datę złożenia wniosku, tj. 2 września 2016 r., a nie na datę osiągnięcia przez ubezpieczoną wieku emerytalnego, tj. 18 września 2011 r. oraz przez bezpodstawne zastosowanie

art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej, mimo że prawo do emerytury w wieku powszechnym wnioskodawczyni nabyła przed datą wejścia w życie tego przepisu.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca powołała się na istotne zagadnienie prawne dotyczące potrzeby rozstrzygnięcia, czy wobec braku przepisów przejściowych w ustawie z 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw, art. 186 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej umożliwia zastosowanie do wniosku o emeryturę z powszechnego systemu emerytalnego kobiety urodzonej po 31 grudnia 1948 r. przepisów ustawy w brzmieniu obowiązującym w dacie nabycia prawa do tej emerytury czy też przepisów ustawy w brzmieniu obowiązującym w dacie złożenia wniosku. Wątpliwości na powyższym tle związane są z treścią uchwały Sądu Najwyższego z dnia 19 października 2017 r., III UZP 6/17 (OSNP 2018 nr 3, poz. 34), w której wskazano, że przy ustalaniu wysokości emerytury na podstawie art. 26 ustawy emerytalnej ubezpieczonemu, o którym mowa w art. 55 w związku z art. 55a ust. 1 tej ustawy, podstawę obliczenia świadczenia pomniejsza się o sumę kwot emerytury pobranej przed ustaleniem prawa do emerytury z tytułu osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego w wysokości przed obliczeniem zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki na ubezpieczenie zdrowotne także wtedy, gdy określone w art. 27 ustawy emerytalnej warunki uprawniające do emerytury spełnił przed 1 maja 2015 r., a z wnioskiem o świadczenie wystąpił po tej dacie. Ustawa odróżnia jednak moment powstania prawa (tj. spełnienie warunków - art. 100) od momentu wypłaty świadczenia. Różnicę tę zdawał się zauważać Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 6 marca 2019 r., P 20/16 (OTK-A z 2019 r., poz. 11).

Organ rentowy, w odpowiedzi na skargę, wniósł o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ewentualnie o oddalenie skargi kasacyjnej oraz o zasądzenie od ubezpieczonej na swoją rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne

(pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Skarżąca powołuje się występujące w sprawie istotne zagadnienie prawne. Należy zatem zauważyć, że nie występuje w sprawie istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii przedstawianego problemu prawnego i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 3 marca 2020 r., II PK 36/19, LEX nr 3034647; z dnia 12 maja 2020 r., I UK 128/19, LEX nr 3026475; z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468; z dnia 19 stycznia 2012 r., I UK 328/11, LEX nr 1215423; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 294/11, LEX nr 1214578; z dnia 10 kwietnia 2018 r., I CSK 733/17, LEX nr 2495968; z dnia 10 kwietnia 2018 r., II PK 143/17, LEX nr 2525398; z dnia 19 kwietnia 2018 r., I CSK 709/17, LEX nr 2486162; z dnia 23 maja 2018 r., I CSK 33/18, LEX nr 2508114; z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP - wkładka z 2003 r. nr 13, poz. 5).

Przedstawiany przez skarżącą problem został rozstrzygnięty w uchwale siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2019 r., III UZP 5/19 (OSNP 2020 nr 6, poz. 57). Stwierdzono w niej, że przepis art. 25 ust. 1b ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń emerytalnej ma zastosowanie do urodzonej w 1952 r. ubezpieczonej, która od 2008 r. pobierała wcześniejszą emeryturę, warunki uprawniające do przyznania emerytury z powszechnego wieku emerytalnego spełniła w 2012 r., a wniosek o przyznanie jej prawa do emerytury z powszechnego wieku emerytalnego złożyła w 2016 r. W uzasadnieniu tej uchwały Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że po wydaniu uchwały III UZP 6/17, Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 6 marca 2019 r., zajął się ponownie kwestią zgodności 25 ust. 1b ustawy emerytalnej, w brzmieniu obowiązującym do 30 września 2017 r., w zakresie, w jakim dotyczy kobiet urodzonych w 1953 r., które przed 1 stycznia 2013 r. nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 46 tej ustawy. Sąd Najwyższy podkreślił, że do treści nabytego *in abstracto* prawa do emerytury (art. 100 ustawy emerytalnej) włączyć należy zasady obliczania jego wysokości. Stanowisko to nie przesądza jednak o tym, że w każdym

przypadku nie jest możliwa zmiana przepisów na niekorzyść jego adresatów, gdyż Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie wskazywał, że zgodnie z jego orzecznictwem, nie jest wykluczona ingerencja ustawodawcy nawet w nabyte prawa podmiotowe („ukształtowane prawa podmiotowe”), jeżeli istnieją bardzo istotne konstytucyjne racje, które ją usprawiedliwiają.

Przed wprowadzeniem do ustawy emerytalnej art. 25 ust. 1b obowiązywał mechanizm podobny do swoistego *perpetuum mobile*: im dłużej ubezpieczony konsumował składki, pobierając emeryturę przed osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego, tym większy był wymiar jego świadczenia z tytułu osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego. Zatem w sytuacji przechodzenia na kolejne rodzaje emerytury emeryt, który nie podejmował zatrudnienia, był beneficjentem przyrostu świadczenia bez wkładu w postaci składek. Z kolei przy korzystaniu z innego rodzaju emerytury odłożenie w czasie momentu złożenia wniosku o emeryturę powszechną nie stanowi żadnego wyrzeczenia. Zatem wprowadzenie mechanizmu potrącenia odpowiadało w swym zasadniczym wymiarze podstawowym elementom obowiązującego systemu emerytalnego (systemu zdefiniowanej składki). System ten uzależnia wysokość emerytury od długości trwania okresu aktywności zawodowej oraz wysokości składek odprowadzanych na ubezpieczenie emerytalne, zatem posłużenie się rozwiązaniem, które - w ramach gromadzonego przez daną osobę kapitału - uwzględnia pobrane świadczenia emerytalne przysługujące na podstawie szczególnych rozwiązań, nawiązuje wyraźnie do kapitałowego charakteru nowego systemu emerytalnego. Zakłada bowiem, że przyznanie powszechnego świadczenia emerytalnego, finansowanego ze składek płaconych przez ubezpieczonego, nie może jednocześnie abstrahować od wcześniejszego pobierania świadczeń przez tę samą osobę.

W związku z tym istnieją ważne względy aksjologiczne przeciwne temu, aby uwzględniać całą zewidencjonowaną na koncie ubezpieczonego kwotę składek na ubezpieczenie emerytalne, mimo że ich część została już „spożytkowana” na wypłatę świadczeń sprzed dnia nabycia *in concreto* prawa do emerytury z art. 2 ustawy emerytalnej. W rezultacie odliczenie od podstawy wymiaru emerytury powszechnej kwot pobranych uprzednio świadczeń emerytalnych jest rozwiązaniem sprawiedliwym.

Granice dopuszczalności ingerencji ustawodawcy w prawa podmiotowe wyznacza wymaganie, aby wprowadzane modyfikacje nie były dla jednostki zaskakujące i nie miały charakteru arbitralnego. Konieczne jest, aby zastosowane zostały procedury umożliwiające zainteresowanym dostosowanie się do zaistniałej sytuacji i odpowiednie rozporządzenie swoimi prawami.

W uchwale podkreślono, że na pewno, podobnie jak kobiety z rocznika 1953, rok starsze ubezpieczone, przechodząc na emeryturę wcześniejszą, nie miały świadomości co do skutków prawnych, jakie może wywołać w sferze ich przyszłych uprawnień z tytułu emerytury powszechnej pobieranie świadczeń emerytalnych. Należy jednak wskazać, że w chwili nabycia przez nie prawa do emerytury w powszechnym wieku (spełnienia jej ustawowych przesłanek) art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej nie obowiązywał, a zatem nie wywoływał jeszcze skutku prawnego. Kobiety urodzone w 1952 r. (choćby nawet urodziły się 31 grudnia 1952 r.) - przy sześciomiesięcznej *vacatio legis* - miały, po pierwsze, czas na podjęcie decyzji zapobiegającej niekorzystnym skutkom nowelizacji oraz, po drugie, możliwość zrealizowania prawa na starych zasadach (bez potrąceń). Z tego powodu nie można twierdzić, że przyrzeczenia złożone tym osobom przed zmianą przepisów pozostały bez pokrycia albo że wycofanie się państwa z dotychczasowych uregulowań miało nagły charakter. Sąd Najwyższy podsumował, że ustawodawca, umożliwiając kobietom z roczników 1949-52 (do nich należy wnioskodawczyni) realizację świadczenia na dotychczasowych zasadach, uczynił zadość zasadzie lojalności, a wobec nieuzasadnionego aksjologicznie dynamicznego przyrostu emerytury powszechnej mógł *ex nunc* dokonać dezaktywacji owego emerytalnego "*perpetuum mobile*". Niekonstytucyjność rozstrzygnięć względem rocznika 1953 w wyroku Trybunału Konstytucyjnego, P 20/16, skonkludowano stwierdzeniem, że kobiety te nie miały możliwości, by zmienić konsekwencje decyzji podjętych w 2008 r. Fundamentalna różnica między nimi a osobami urodzonymi do końca 1952 r. polegała zatem na tym, że członkinie tej drugiej grupy miały możliwość zmiany konsekwencji podjętych decyzji.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oraz art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. w związku z § 10 ust. 4 pkt 2 w związku z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22

października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst.: Dz.U. z 2018 r., poz. 265), orzekł jak w sentencji.